

Eind goed, al goed

‘Ihr werdet weinen und heulen’, BWV 103

Zaterdagmiddag 21 april voert de Bach Cantorij Baarn tijdens de vesper in de Pauluskerk op de Brink o.a. cantate 103 uit. Als vocale solisten treden aan Åsa Olsson, mezzo sopraan en Mitch Raemaekers, tenor. Instrumentale solisten zijn Marjolijn van Roon (blokfluit), Cees Hazenberg (trompet), Henk Knöps (hobo) en Elisabeth IngenHousz (viool). Solisten, koor en orkest van de cantorij staan onder leiding van Boudewijn Jansen.

BWV 1047 van het één komt het ander

Omdat cantate 103 (april 1725) zowel een virtuoze blokfluitpartij als een veeleisende trompetpartij voorschrijft, ontstond al gauw het overmoedige plan om dan ook Brandenburgs Concert nummer 2 (BWV 1047) voor de vesper te programmeren.

De zes concerti grossi (BWV 1046-1051) kregen de toenaam Brandenburgs, omdat Bach deze werken als bundel in maart 1721 vanuit Köthen opdroeg aan Christiaan Ludwig, markgraaf van Brandenburg. De concerti zijn gecomponeerd tussen 1708 en 1721 en zijn dus niet - zoals gebruikelijk - in opdracht geschreven. Deze markgraaf hield er een rijk hof op na in het Berlijnse Stadtschloss en op het landgoed Malchow in de buurt van Berlijn. Hij bezat een uitgebreide muziekbibliotheek. Bach had de markgraaf eerder ontmoet en bood met zijn concerti grossi eigenlijk een muzikale sollicitatiebrief aan. Er kwam geen uitnodiging! Een concerto grosso is een compositie voor orkest waarin een groep solo-instrumenten een prominente rol hebben (concertino). Alle zes Brandenburgse concerten hebben verschillend bezette concertino's. In het tweede bestaat de sologroep uit trompet, blokfluit, hobo, viool. Wie het werk maar enigszins kent, weet: met name de trompettist wacht een helse klus.

BWV 103

Net als de twee andere cantates die Bach voor dezelfde zondag (Jubilate= 3^{de} zondag na Pasen) componeerde (BWV 12 Weinen, Klagen, Sorgen, Zagen en BWV 146 Wir müssen durch viel Trübsal) draagt ook cantate 103 een nogal verontrustende titel, rechtstreeks ontleend aan de bij de zondag Jubilate behorende evangelietekst uit Johannes 16:20.

De cantate dateert uit het tweede seizoen na Bachs aanstelling als cantor van de Thomaskerk in Leipzig, 1724-1725, zijn meest productieve cantatejaar waarin hij intensief samenwerkte met één enkele tekstschrijver. Dat was waarschijnlijk Andreas Stüber, emeritus conrector van de Thomasschool. Door diens abrupt overlijden eind januari 1725 kon Bach zijn ambitieuze plan, een cantatecyclus op tekst en melodie van geselecteerde kerkliederen passend bij de kerkelijke zondag, en waar mogelijk ook verbonden met de evangelielezing van die dag, niet voltooien. Want vanaf Pasen 1725 verandert de cyclus.

Christiane Mariane von Ziegler (1695-1760)

Na het wegvallen van Stüber wilde een nieuwe start niet meteen vlotten, totdat Bach van de dichteres Christiane Mariane von Ziegler uit Leipzig een reeks teksten ontving, toereikend om

de tweede jaargang mee af te sluiten. Alle teksten werden door Bach op muziek gezet, maar niet zoals ze waren aangeleverd. De vele retouches “blijken voor theologisch geschoolden bijzonder interessant te zijn, terwijl literair of muzikwetenschappelijk georiënteerde onderzoekers zich vooral buigen over stuntelige versmaten, onzingbare woordovergangen en stijve zinswendingen.”, aldus Hans-Joachim Schulze in zijn bijdrage aan de publicatie *De wereld van de Bach-cantates*, Uniepers 1995/2003. Schulze schildert een aardig portret van de eigenninnige Mariane von Ziegler. In 1695 geboren als dochter van de onfortuinlijke burgemeester van Leipzig, Franz Conrad Romanus. Deze Romanus speelde een invloedrijke rol als resident van het hof van Dresden en zorgde er ondermeer voor, dat Telemann begin 18de eeuw naar Leipzig kwam. Maar al in Marianes jeugd werd haar vader om duistere redenen tot levenslang veroordeeld. De kiem voor een turbulent leven? Kort en goed, Mariane trouwde drie keer, maar zonder succes. Dat laatste overkwam haar wel als dichter. In 1739 werd ze gelauwerd als keizerlijke dichteres, wat zowel lof als misprijzen opleverde. Zelf lid van een Duits dichtersgenootschap, een herengezelschap par excellence, wilde zij iets soortgelijks voor vrouwen opzetten. Ook dat leverde de nodige heibel op. Een uit rond 1730 daterend verslag van een tijdgenoot: ...” ze is een jonge weduwe, die echter door omstandigheden moeilijk trouwen kan. Haar gedrag is bijvoorbeeld niet vrouwelijk en haar verstand veel te goed en helder om zich te onderwerpen aan een man met een gewoon gezond verstand... Ze speelt op allerlei muziekinstrumenten en zingt er bij. Ze doet aan buks-, pistool- en kruisboogschieten... Madame v. Ziegler is zo edelmoedig, dat ze alle ongegronde achterklap veracht en zonder gêne haar seksgenoten opbeurt om door het lezen van goede boeken en fatsoenlijke conversatie hun verstand op te vijzelen.”

Zie haar portret: geen stunning beauty, wel een dame met pit!

Eind goed al goed!

In BWV 103 liggen verdriet en vreugde zowel in tekst als muziek heel dicht bij elkaar, resulterend in de majeure aria voor tenor (5) wanneer de plots verschijnende solo-trompet in blijde drieklanken diens woorden onderstreept. Het slotkoraal (6) vat de cantate nog even goed samen: “Dein kurzes Leid soll sich in Freud und ewig Wohl verkehren.”

En wat zich verder tekstueel en muzikaal afspeelt is morgen te vernemen uit de mond van inleider Bert Cozijnsen.

Morgen, zaterdag 16.30 uur in de Pauluskerk. Welkom!

Verzoeken dit vignet bij het artikel te plaatsen en –indien mogelijk- foto's van solisten (zie bijlagen) , alle rechten vrij; **of portret van Mariane von Ziegler**, danwel JSBach (zie bijlagen)

